

4. Вирок Печерського районного суду м. Києва від 25.04.2019 р. у справі № 757/52249/18-к / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/81426229> (дата звернення: 22.11.2021).

5. Дудоров О. О., Тертиченко Т. М. Протидія відмиванню «брудного» майна: європейські стандарти та Кримінальний кодекс України : монографія. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.

6. Іен Ричардсон, Ігнасіо де Лукас Мартін. Посібник з питань виявлення, розслідування та кримінального переслідування відмивання коштів. Технічний документ. Червень 2021 року. 106 с.

7. Киричко В. М., Перепелиця О. І. Злочини у сфері господарської діяльності за Кримінальним кодексом України та в судовій практиці: науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Я. Тація. Харків : Право, 2010. 784 с.

8. Особливості судового розгляду кримінальних проваджень щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом / Др. Рамандіп Каур Шіна, Ахтирська Н. М., Огурецький В. П., Яковлева С. В. Матеріали тренінгу для суддів. 2018. 257 с.

9. Попович О. В. Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, проблеми та шляхи їх вирішення. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 89. С. 44–51.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-315-9-11>

МІНІМАЛЬНИЙ ВІК КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Горб Карина Юрївна

студентка II курсу юридичного факультету спеціальності

262 «Правоохоронна діяльність»

Національного університету «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя)

*Науковий керівник: **Тетяна Леоненко***

доктор юридичних наук, професор,

завідувачка кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права

юридичного факультету Національного університету

«Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя)

Питання віку кримінальної відповідальності, як однієї з ключових ознак суб'єкта кримінального правопорушення, є надзвичайно актуальною в сучасному кримінальному праві. В Україні проблематикою встановлення мінімальних вікових меж кримінальної

відповідальності займалися такі вчені, як В. М. Бурдін, В. Я. Тацій, В. Ф. Мороз та інші.

Щодо питання віку кримінальної відповідальності на міжнародному рівні, ця проблема актуальна для більшості держав світу. Зокрема, у п. 4.1. Мінімальних стандартних правил ООН щодо відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх («Пекінські правила») 1985 р. зазначається, що нижня межа віку кримінальної відповідальності «не повинна встановлюватись на надто низькому віковому рівні, враховуючи аспекти емоційної, духовної та інтелектуальної зрілості» [1]. Ці положення знайшли відображення у законодавстві більшості європейських країн, хоча підходи до встановлення мінімального віку кримінальної відповідальності у кожній з них залишаються різними, що зумовлено особливостями розвитку та правовими традиціями кожної держави. Розглянемо ці особливості встановлення мінімального віку кримінальної відповідальності на прикладі аналізу кримінального законодавства деяких країн.

Перш за все, необхідно пам'ятати, що поняття «мінімальний вік кримінальної відповідальності» та «загальний вік кримінальної відповідальності» не є рівнозначними. Загальний вік кримінальної відповідальності завжди вищий та наближений до віку досягнення громадянином повної дїєздатності. Так, Кримінальний кодекс Франції (далі – КК) встановив мінімальний вік кримінальної відповідальності в 13 років (ст. 122-8 КК Франції). Для врегулювання кримінальної відповідальності неповнолітніх у французькому кримінальному законодавстві діє спеціальний Ордонанс № 45-174 від 2 лютого 1945 року «Про неповнолітніх правопорушників» [2]. Щодо осіб молодше 13 років діє презумпція абсолютної неосудності, і до них не можуть ні за яких обставин застосовуватися будь-які санкції кримінально-правового характеру чи покарання. Для категорій неповнолітніх віком від 13 до 16 років, також, діє презумпція кримінальної невідповідальності, однак, у силу більш старшого віку, більш високого рівня психофізіологічного та соціального розвитку неповнолітніх, законодавством передбачена можливість застосування кримінальної відповідальності. Третю вікову категорію складають неповнолітні віком від 16 до 18 років. Вони також можуть користуватися презумпцією кримінальної невідповідальності, а форми та межі кримінального покарання для них зазвичай залишається на розсуд суду [2].

За німецьким Кримінальним уложенням, із 14 до 16 років діє принцип «кримінальної невідповідальності» (на це вказують § 10 і § 19 КК Німеччини в редакції від 2 січня 1975 року). Крім того, Закон Німеччини про суспільну допомогу 1961 року визначив, що питання кримінальної відповідальності осіб віком від 16 до 18 років регулю-

ється Законом Німеччини «Про відправлення правосуддя по справах неповнолітніх» від 4 серпня 1953 року, а особи від 18 до 21 року належать до категорії молоді, та до них застосовується Закон 1953 року тоді, якщо вчинене ними правопорушення типово молодіжне [3, с. 172].

Схожа ситуація спостерігається і в італійському Кримінальному законодавстві. Суб'єктом кримінального правопорушення відповідно до ст. ст. 85 та 97 КК Італії від 19 жовтня 1930 року вважається осудна особа, що досягла 14-річного віку, але система застосування покарань до неповнолітніх злочинців від 14 до 18 років відзначається більшою м'якістю, порівняно з кримінальною відповідальністю дорослих [4, с. 145].

Іспанське Кримінальне законодавство, також, регламентує вікові межі застосування кримінальної відповідальності. Відповідно до КК Іспанії 1995 року, який набув чинності 24 травня 1996 року, а також Органічного закону про кримінальну відповідальність неповнолітніх від 12 січня 2000 року, певні міри кримінально-правового впливу можуть застосовуватись лише до фізично осудних осіб, що досягли 18 років, крім того, до молодих осіб від 18 до 21 року найчастіше застосовуються заходи безпеки чи міри виховного характеру [4, с. 145].

У кримінальних кодексах деяких штатів Америки вік кримінальної відповідальності взагалі не встановлений, а питання про нижню вікову межу вирішується судом у кожному конкретному випадку. Хоча, слід відзначити, що у період з 7 до 14 років особа презюмується «нездатною» вчиняти злочин. Але кримінальні кодекси деяких штатів все ж таки вказують конкретний мінімальний вік кримінальної відповідальності [5, с. 114].

Що стосується нашої держави, то Кримінальне законодавство України передбачає диференційований підхід до встановлення віку кримінальної відповідальності. Так, загальний вік кримінальної відповідальності встановлений з 16 років, проте у випадку вчинення низки кримінальних правопорушень, перелік яких вичерпно визначено у ч. 2 ст. 22 КК України, передбачено знижений (або мінімальний) вік настання відповідальності, а саме з 14 років [6, с. 48].

Більшість науковців поділяють точку зору що у підґрунтя зниження віку кримінальної відповідальності покладено такі критерії: 1) рівень розумового розвитку свідомості неповнолітнього (він свідчить про можливість уже в 14 років усвідомлювати суспільну небезпечність і протиправність кримінальних правопорушень, перерахованих у ч. 2 ст. 22 КК України); 2) значна поширеність більшості з цих кримінальних правопорушень серед підлітків; 3) значна суспільна небезпечність (вага) більшості з цих кримінальних правопорушень [7, с. 131].

Так, В. Г. Павлов, зокрема, пропонує знизити вікову межу кримінальної відповідальності до 13 років для осіб, які вчинили вбивство з корисливих мотивів або на замовлення, а також поєднане із розбоєм, вимаганням або бандитизмом [6, с. 48]. На підставі проведеного аналізу судової практики та статистичних даних злочинності малолітніх, А. А. Байбарін аргументує необхідність встановлення 11-річного віку у якості мінімальної межі кримінальної відповідальності за вчинення вбивства, умисного спричинення тяжкої шкоди здоров'ю, крадіжки, грабежу та розбою [6, с. 49].

У свою чергу, В. Ф. Мороз пропонує розподілити віковий поріг кримінальної відповідальності на чотири групи: 1) діти до 11 років; 2) підлітки 11–14 років; 3) підлітки 14–16 років; 4) неповнолітні 16–18 років [8, с. 49]. Подібну періодизацію пропонує й В. М. Бурдін. Так, на його думку, діти віком до 11 років перебувають поза сферою кримінально-правового впливу і не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності; неповнолітні віком від 11 до 14 років притягуються до кримінальної відповідальності лише за вичерпний перелік злочинів, за умови підтвердження висновком експертизи відповідальності фактичного рівня розвитку їх хронологічному віку, достатнього для винної відповідальності [9, с. 126].

Отже, підходи до встановлення мінімального віку кримінальної відповідальності у кожній країні залишаються різними. Неабияку роль в цьому відіграє входження правової системи держави до тої чи іншої правової сім'ї.

Тому, зважаючи на викладене, з метою вдосконалення та врегулювання правового інституту притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітніх, законодавець має враховувати вікові та соціально-психологічні особливості розвитку неповнолітніх та при цьому дотримуючись юридичних гарантій захисту прав і законних інтересів останніх; сприяти повноті дослідження особистості неповнолітнього злочинця, а також вибору відповідного індивідуального заходу впливу під час здійснення правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Мінімальні стандартні правила ООН щодо відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх («Пекінські правила») // База даних «Законодавство України»/ Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211

2. Сергатий М. О. Визначення віку кримінальної відповідальності у кримінальному праві зарубіжних країн. *Держава та регіони. Сер. Право*. 2012. № 2. С. 238–242.

3. Матишевський П. С. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник. К. : А.С.К., 2001. 352 с.
4. Гончарук О. Вік кримінальної відповідальності як складова частина злочину: його закріплення в кримінальному праві зарубіжних держав. *національний юридичний журнал: теорія та практика*. 2014. С. 143–147.
5. Оганесян Р. Л. Вік кримінальної відповідальності в кримінальному праві зарубіжних країн. Вектор науки ТЕУ. 2009. № 2(5). С. 113–115.
6. Левченко Д. Ю. До питання про мінімальний вік кримінальної відповідальності. *Кримінологічний вимір сучасності*: зб. тез доп. наук.-практ. конф., м. Харків, 14 квіт. 2022 р. / наук. керівник Д. Ю. Кондратов. С. 47–50.
7. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін. ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
8. Мороз В. Ф. Делінквентність дітей до чотирнадцятирічного віку: (кримінологічні проблеми) : дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Хаків, 1999. 197 с.
9. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні : монографія. Київ : Атіка, 2004. 239 с.